

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

תגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482
ניתן לקבל את העלון במייל etayba1@gmail.com

הנושא: הצלת משיח בן יוסף

בנה. האישה פונה אל המלך כשופט צדק. עליו להשליט סדר חברתי, כשהדין המובא לפניו מייצג את היפוכו של הסדר: אימהות אוכלות את ילדיהן.

אלא שיש להתמקד באמירתו ההחלטית של יהורם שאומר "אל יושיעך ה'" – לא תהיה לך ישועה, מדוע הוא מייאש את אותה אשה ואומללה הפונה אליו לעזרה?

ממשיך הנביא ומספר את תגובתו של יהורם מהסיפור המזעזע של אותה אשה, הוא קורע את בגדיו ומכיון שהוא היה על החומה במקום בולט וגלוי, כולם ראו כי מתחת לבגדיו היה שק והוא היה מתפלל לה' שיציל את עם ישראל מהרעב הנורא שהיה להם, הוא מקלל את אלישע על שלא בא אליהם לעזרה וישועה. לאחר מכן נשמע הדבר בבית אלישע מיד הוא מתפלל עליהם ובתוך לילה אחד צבא ארם בורח ונעשה שובע גדול לעם ישראל.

כדי להבין את עומק העניין ומה בא זה ללמדנו.

קודם עלינו להקדים ולהכיר שאין לנו כלל השגה בגודל קדושתם של האנשים באותו דור דעה, ואנחנו רחוקים שנות אור מהם. ולמשל, ניתן לציין על כך את דברי רבינו יוסף חיים ז"ע בספרו בן יהוידע (עמ"ס סנהדרין צ): ועוד אגיד לך חידוש אחר, כי מקרוב חלם תלמיד חכם אחד פה עירנו על תלמיד חכם וירא שמים אחד, השי"ת יאריך ימיו ושנותיו, שהוא גלגול אחאב מלך ישראל. וזה התלמיד חכם אשר חלמו עליו חלום זה היה קשה בעיניו הדבר הזה שהוא גלגול אחאב שנמנה בכלל הנזכרים (- שאין להם חלק לעוה"ב) והיה מצטער על זה, ואמרתי לו אל תצטער, חדא, כי ודאי אתה יש לך נפש שלך ורק חלק אחד מנפש אחאב נתגלגל בך, ועוד מי זוטר בעיניך אחאב שהיה מדורות הראשונים אשר נפשם היתה גדולה מאד, והמתגלגל הוא רק חלק הטוב, ומי יודע אם יש בדור זה אחד שקול כנגד חלק הטוב של אחאב שנתגלגל בך. ואמרתי לו, השי"ת יאריך ימך ושנותיך לטובה ולשלום ויעזור לתקן נפש עצמך ונפש המתגלגלת בך אמן כן יהי רצון. עכ"ל.

ולכן לא ניתן להסביר את דברי הנביא כפשוטן ולמשל, השרף מקוצק ז"ע כפי שהובא בספר עמוד האמת (חידושי ש"ס) מפרש את דברי חז"ל שמנשה מלך יהודה "העמיד צלם בהיכל", ולכאורה מדובר בחטא נורא, להעמיד צרה בבית המקדש ועוד בתוך היכל ה'! אך מבאר השרף מקוצק: "אך צלם הוא שתי וערב כגאות, שעליה נאמר "גבה עיניים ורחב לבב", כאשר עלתה לו למנשה תפילתו כראוי, קיבל גאות והרי זה כצלם בהיכל". עכ"ל קדשו.

הרי לנו שאין דברי חז"ל כפשוטם כאשר מדברים על הדורות הקודמים, וכמו שכבר אמר הגר"א: "אם את גדלותם של האמוראים ואולי גם של התנאים ניתן להבין, הרי שאת גדלותו של יהודי פשוט שחי בזמן הבית – אינני יכול להשיג".

לאור זאת יש לפרש בעניינו של יהורם, אשר מעיד עליו הכתוב שהיה עובד עבודה זרה והלך בדרכי אביו אחאב, אולם אין זו עבודה זרה כפשוטה אמונה באליילים ופסילים, אלא חוסר אמונה בכוחה של תפילה, כי דעתו של יהורם היתה כי אחר שנגזרה הגזירה לא ניתן לשנותה אף על ידי תפילה. ולכן כאשר החל רעב בישראל לא התפלל ואף לא פנה אל הנביא לתפילה, כנאמן לשיטתו שלא ניתן לשנות את גזירתו יתברך לאחר שנגזרה.

אמרו לנו חכמים במגילה (ד): הרבה נביאים עמדו להם לישראל כפלים כיוצאי מצרים, אלא נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה ושלא הוצרכה לא נכתבה.

לאור זאת נלמד היום שני סיפורים הנזכרים במלכים ב' פרק ו', בתחילת הפרק ובסופו ונראה מה המוסר השכל עבורנו.

בתחילת הפרק מספר לנו הנביא, שכל זמן שגחזי היה בבית מדרשו של אלישע הוא גרם שלא היו מגיעים תלמידים לאלישע, כי הוא היה יושב בפתח בית המדרש וכולם אמרו, אם הוא יושב בחוץ מי אנו שניכנס פנימה, ובה דחה את לומדי התורה מבית מדרשו של אלישע. אולם אחרי שליחתו של גחזי מבית מדרשו של אלישע כשדבקה בו צרעת נעמן, החלה נהירה המונית של תלמידים לבית מדרשו עד שמציין התרגום יונתן בן עוזיאל בפרשת וזאת הברכה (ל"ד, ג) שהיו מונים מאתיים אלף תלמיד.

ממילא בית המדרש נעשה צר מלהכיל ולכן הם פונים לאלישע בהצעה להגדיל את בית המדרש ואף מקבלים רשות ממנו לחטוב עצים ולבנות בית מדרש חדש וגדול יותר. אלא שבאמצע חטיבת העצים אחד התלמידים עף לו הברזל של הגרזן ושוקע במים עמוקים, הוא בא בוכה לאלישע, שהברזל שאול אצלו ואינו שלו, ולכן הוא מבקש מאלישע שיחזיר לו. ואלישע לוקח חתיכת עץ משליכה לתוך המים, חתיכת העץ שוקעת אולם חתיכת הברזל של הגרזן צפה ועולה ואותו תלמיד לוקח אותה.

בסוף הפרק יש לנו סיפור אחר (שלקאורה על פניו אין לו כל קשר עם תחילת הפרק) על הרעב הגדול שהיה בישראל כאשר צבא ארם צר על השומרון נוסף על הבצורת שהיתה והם הגיעו למצב מזעזע עד שנשים בישלו ואכלו את בשר בניהם.

אחת הנשים באה לפני יהורם בנו של אחאב שבאותה תקופה היה מלך ישראל, בשעה שמלך ישראל עובר על החומה צועקת אליו אישה אחת "הושיעה אדוני המלך". הפנייה הישירה למלך, שהוא הסמכות השיפוטית העליונה, מבטאת את מצוקתה הגדולה של האישה. היא מכירה בכך שרק המלך יכול להושיעה. האישה אינה זועקת על הרעב הכבד שמניע אותה למעשיה, אלא היא זועקת על כך שנעשקה, אלא שעוד לפני שהמלך שומע את טענותיה הוא חושב שפניית האישה קשורה למצב הכלכלי הקשה והוא ככל הנראה מבקשת מזון. המלך עונה: "ויאמר אל יושיעך ה'", הוא אומר לה כי לא תהיה לה ישועה והקב"ה לא יושיע אותה.

אלא שלאחר זמן קצר מתעשת המלך ושוב פונה אל האישה ושואל "מה לך". ואז האישה פותחת דבריה בהצביעה כנראה על מושא תביעתה "האשה הזאת אמרה אלי", מתברר שהיוזמה למעשה הייתה של האישה האחרת, "תני את בנך ונאכלנו היום ואת בני נאכל מחר. ונבשל את בני ונאכלו ואמר אליה ביום האחר תני את בנך ונאכלנו ותחאב את בנה", תיאור המעשה מזעזע בין אם מקבלים את דעת רש"י: "ותחביא את בנה המת ורוצה לאכלו לבדה". ובין אם מקבלים את דעת רלב"ג: "רוצה למלטו שלא יאכלוהו כי אולי תהיה לה הצלה ממקום אחר". אין ספק שהאם המתלוננת מאוד אומללה, לא רק שהגיעה לשפל המדרגה ואוכלת את בנה אלא שהיא זועקת אל המלך וטוענת כי חברתה אינה מכבדת את ההסכם שביניהן ומסתירה את

ואף היו לו דאיות לכן, כתוב במדרש (דברים רבה יא, ט): "עשר פעמים נגזר על משה שלא יכנס לארץ ישראל, ועדיין לא נחתם גזר דין הקשה, עד שנגלה עליו ב"ד הגדול, אמר לו: גזירה היא מלפני שלא תעבור, שנאמר 'כי לא תעבור את הירדן'. ודבר זה היה קל בעיניו של משה, שאמר: ישראל חטאו חטאות גדולות כמה פעמים, וכיון שבקשתי עליהם רחמים, מיד קיבל ממני, אני שלא חטאתי מנעורי - לא כל שכן, כשאתפלל על עצמי שיקבל ממני? [ולא הזדרז משה להתפלל לה', וכיון שראה הקב"ה שקל הדבר בעיניו של משה, ואינו עומד בתפילה מיד, קפץ עליו ונשבע בשמו הגדול שלא יכנס לארץ ישראל, וכיון שראה משה שנחתם עליו גזר דין, גזר עליו תענית ועג עוגה קטנה ועמד בתוכה, ואמר: איני זז מכאן עד שתבטל אותה גזירה. באותה שעה לבש שק ונתעטף שק ונתפלש באפר, ועמד בתפילה ובתחנונים עד שנזדעזעו שמים וארץ, מה עשה הקב"ה באותה שעה? הכריז בכל שער ושער של רקיע ורקיע, ובכל ב"ד וב"ד, שלא יקבלו תפילתו ולא יעלו אותה לפניו, מפני שנחתם עליו גזר דין".

הרי לנו, אילו היה מתפלל משה רבינו על עצמו, מיד כשנגזר עליו שלא יכנס לארץ ישראל, היה נענה, ומשום שלא הזדרז להתפלל, גזר הקב"ה את הגזירה בשבועה שא"א לבטלה.

וכפי שאומרת הגמרא בסנהדרין (מ:ד): "א"ר אלעזר, לעולם יקדים אדם תפילה לצרה, שאלמלא הקדים אברהם תפילה לצרה בין בית אל ובין העי, לא נשתייר מרשעי ישראל שריד ופליט".

גם על חורבן הבית מצינו במדרש תהילים (מזמור קל"ז), כשליהו ירמיהו את ישראל לבבל, כיון שהגיע לנהר פרת, ענה נבוזראדן ואמר לו: אם טוב בעיניך לבוא אתי בבבל (ירמיה מ). חשב ירמיהו בלבו ואמר: אם אני הולך עמהם לבבל, אין מנחם לגלות הנשארת מהם בירושלים. יצא לו מהם. נטלו הגלויות עיניהם וראו ירמיה שפרש מהם, געו כולם בבכיה בקול רם וצווחו ואמרו: אבינו ירמיה, הרי אתה מניחנו? וזהו שנאמר (תהלים קלז): על נהרות בבבל שם ישבנו גם כִּינּוּ. ענה ירמיהו ואמר להם: אני מעיד שמים וארץ, אילו בכיתם בכיה אחת עוד שאתם בציון - לא הייתם גולים עכשיו.

כמו כן מובא במדרש (אסתר ז, יג) שלאחר שנגזרה הגזירה בימי המן, רץ אליהו הנביא זכור לטוב בבהלה אצל אבות העולם ואצל משה בן עמרם ועל להם, עד מתי אבות העולם רדומים בשינה, ואי אתם משגיחים על הצרה שבניכם שרויים בה, כי מלאכי השרת וחמה ולבנה וכוכבים ומזלות ושמים וארץ וכל צבא המרום בוכים במרד, ואתם עומדים מנגד ואינכם משגיחים.

אמרו לו: מפני מה? אמר להם: מפני שנהנו ישראל מסעודתו של אחשוורוש, ובעבור זאת נגזרה עליהם גזירה לכלותם מן העולם ולאבד את זכרם.

אמרו לו אברהם יצחק ויעקב: אם הם עברו על דת הקב"ה ונחתמה גזירתם מה אנו יכולים לעשות!?

חזר אליהו ואמר לו למשה: אי רועה נאמן כמה פעמים עמדת על הפרץ לישראל ובטלת גזירתם בלתי השחית, שנאמר (תהלים ק"ו) "לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו וכו'. אמר לו משה: כלום יש אדם כשר באותו הדור? אמר לו: יש ושמך מרדכי. אמר לו: לך והודיעו כדי שיעמוד הוא משם בתפילה ואני מכאן ונבקש רחמים עליהם לפני הקב"ה. אמר לו: רועה נאמן, כבר נכתבה אגרת כלליה על ישראל! אמר לו משה: אם בטיט היא חתומה תפלתנו נשמעת ואם בדם נחתמה מה שהיה הוא. אמר לו: בטיט היא חתומה, אמר לו משה רבינו: לך והודיע למרדכי מיד הלך והודיע למרדכי וכו'.

הרי לנו כי אפילו האבות הקדושים אחר שראו שנגזרה הגזירה על בניהם, לא ראו עוד צורך להתפלל ולא האמינו כי ניתן לשנות את הגזירה.

בספר 'שאל אביך ויגדך', מופיע סיפור הממחיש עד כמה חשוב לבכות לפני בוא הצרה, ולא להמתין אחרי שהיא כבר באה.

אחרי מלחמת העולם הראשונה, כאשר נדמו הקרבות האדירים שהתחוללו בכל מרחבי אירופה ורוסיה, שבעקבותיהם נכבשו מדינות, ושטחים עצומים עברו ממדינה אחת לשכנתה. כשישבו לקבוע את הגבולות החדשים שנכבשו במלחמה, נוצרו חלוקות שבמהלך הקרבות איש לא שם לב אליהן, וכך קרה, שעיירות נחצו לשניים, חלקן במדינה זו וחלקן במדינה אחרת, לפי מה שנכבש במלחמה.

היתה עיירה יהודית אחת, שהגבול נקבע ממש בגבולה, ואחרי חלוקת הגבול מחדש, נוצר מצב שהעיירה היתה במדינת פולין, ואילו בית הקברות של העיירה, עבר למדינת רוסיה, והגבול עבר ביניהן ללא אפשרות מעבר מהעיירה לבית הקברות שלה.

וכך הווה, שכל פעם שנפטר משהו מהעיירה, היו צריכים ללכת ולבקש רישיונות מהצבא הרוסי שבית הקברות נשאר ביצדו. הדבר גרם לטירדה גדולה, הקבורה התעכבה ונוצרה בעיה של כבוד המת בכל פעם, עד שקבלו אישור לחצות את הגבול לקבור את מתי העיירה.

לאחר דין ודברים הוחלט לשלוח משלחת למושל המחוז הרוסי, ולבקשו על ענין כבוד המתים, שיתיר בכל פעם שיש לווייה - לעבור את הגבול ללא צורך באישור. ואכן אנשי העיירה קבלו את האישור, ומאז הלוויות התנהלו כסדרן ללא עיכוב וצער המתים.

לאחר זמן, כאשר ראו החברא קדישא שהמעבר מתנהל ללא קושי, החליטו כי יש לנצל את האישור למעבר לוויית, בכדי להבריח סחורה ומצרכים עבור תושבי העיירה והמסחר המתנהל בה.

וכך עשו. יום אחד הם מילאו ארון קבורה בסחורות, כסוהו בטלית, וכך צעדו לעבר הגבול מנין אנשים שנשאו את הארון, והלכו אחריו כהלוויית מת. כשהגיעו לגבול, והסבירו כי מדובר בלוויית מת, פתח להם הזקיף את השער. אך פתאום הוא עצרם! ביקש מהם להרפות מהארון ולהניחו. לבבות המלווים רעדו מחרדה: מדוע הפעם עושים להם בדיקה? הרי לוויית רבות עברו בגבול ללא שום בדיקה? הם ניסו להתנגד, באומרם כי אסור הדבר על פי ההלכה היהודית, יש כאן כבוד המת וכו', אך הזקיף לא אבה לשמוע, וניגש לארון לפותחו. והנה - לא מת ולא נפטר, ארון מלא סחורות!

כמובן שפחד גדול נפל על אנשי החברא קדישא, והם געו בבכי רב, על גילוי התרמית והעונש הגדול שצפוי להם בעקבות כך.

בין לבין ניגש אחד המלווים לזקיף ושאלו, מדוע הוא חשד בהם בפעם הזאת יותר מכל פעם? והזקיף ענה: "שוטים המלווים, כשהם עברו את הגבול ראיתי שהם שמחים ועליזים, לא נראו סימני צער על פניהם ככל לווייה שיש גם כאלו שבוכים על המת. הבנתי שיש כאן תרמית", ואז הוסיף: "עכשיו הם בוכים?! אם הם היו בוכים קודם לכן, הם לא היו צריכים לבכות עכשיו".

על פי זה נבין מאמרו של יהורם לאותה אשה מסכנה: "וְאִשָּׁה צָעָקָה אֶלְיוֹ לְאִמֵּר הוֹשִׁיעָה אֶדְנִי הַמֶּלֶךְ: וַיֹּאמֶר אֵל יוֹשֻׁעַךָ ה". תגובתו הראשונית של המלך - "אֵל יוֹשֻׁעַךָ ה" - היא מוזרה; מדוע שהקב"ה לא יושיע אותה?

התגובה המוזרה מלמדת על מחשבתו. שהוא לא האמין בכוחה של תפילה לאחר שנגזרה הגזירה.

לעומת זאת אלישע סבר כי ניתן לשנות גזירה גם לאחר שהיא נגזרה. ואכן נידון הוא בגמרא בראש השנה (דף יח.) ומסקנתה שגזר דין אצל יחיד אינו יכול להיקרע רק בעשרת ימי תשובה, לעומת זאת גזר דין של ציבור, ניתן לשנותו ולבטלו על ידי תפילה ותשובה.

אולם כבר כתב המאירי (עמ"ס נדרים ט:ט): אף על פי שאמרו שבראש השנה בני אדם נידונים על גופם בחייהם ובמותם בעוני ובצער בהפסד ובריות, אל יתייאש אדם מן התפילה ומן התשובה בכל יום, שאף גזר דינו של אדם נקרע בתשובה וברוב תפילה ואין הפרגוד ננעל בפניהם לעולם. עכ"ל.

בדרך זו ביאר בספר מאור עיניים את דברי הגמרא בגיטין (נו:) על בר קמצא שמחמת שפגעו בו, הלך להלשין עליהם בפני הקיסר בטענה שהיהודים שבירושלים מורדים בו, וכהוכחה לדבריו הציע לקיסר לשגר קרבן לירושלים ולראות אם היהודים יקריבו אותו אם לאו. הקיסר נענה לרעיון ושלח עגל משובח בידו של בר-קמצא. בדרך לירושלים הטיל בר-קמצא מום קטן בעגל, בניב שפתיו, מום שפוסל אותו למזבח, אך אינו נחשב לפסול בעיני העמים. החכמים שקיבלו לידם את העגל נטו בדעתם להקריב את העגל בשל "שלום מלכות", או, במילים אחרות, כדי לרצות את הקיסר לבל יבוא על ירושלים להחריבה. אלא שאחד מגדולי הדור דאז, ר' זכריה בן אבוקולס התנגד לכך. ר' זכריה טען שאין להקריב את העגל של הקיסר, שמה יטעו הרבים ו"יאמרו בעלי מומין קריבין לגבי מזבח". לחכמים לא הייתה ברירה אלא לקבל את מרותו של ר' זכריה בן אבוקולס, ועל כן הציעו הצעה חלופית: להמית את בר-קמצא, בטענה (האמתית!) שהוא הטיל מום בקרבן של הקיסר, ובכך ימנעו ממנו מלספר לקיסר את כל האמת, דהיינו, שהמום שבגיניו סירבו להקריב את הקורבן היה עניין שולי של חתך קטן בשפתו של העגל. אך ר' זכריה בן אבוקולס פסל גם הצעה זו, באמרו שהדבר יגרום שהציבור לא יבין את ההלכה לאשורה - "יאמרו מטיל מום בקודשים ייהרג".

ועל כך מסיימת הגמרא שם: אמר רבי יוחנן, ענוותנותו של רבי זכריה בן אבוקולס, החריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו והגליטנו מארצנו.

ונשאלת השאלה, מה הקשר כאן "ענוה" של רבי זכריה, היה צריך לומר תקיפותו של רבי זכריה שלא התיר להקריב הקרבן, היא היא זאת שבגינה נחרב הבית?

אלא מבאר המאור עיניים, רבי זכריה בן אבוקולס ראה ברוח קדשו שסופו של בית המקדש להיחרב, ולכן לא הסכים להקריב את הקרבן וגם מנע מלהרוג את בר קמצא, כיון שהוא ידע שממילא כבר הגזירה נחתמה, ואם כן מדוע יש להקריב לחינם קרבן בעל מום, אבל הוא לא גילה זאת לכהנים, כי הוא היה עניו בדעתו ולא רצה להודיע בריש גלי על שזכה למדריגת רוח הקודש, לכן סתם ולא פירש. אבל בעצם המעשה הזה הוא גרם לחורבן הבית, כי אילו היה מתגבר על ענוותנותו והיה מגלה להם שכבר נגזרה הגזירה על בית המקדש

היחורב, בודאי שהיו עם ישראל מאורגנים עצרות תפילה וחוזרים בתשובה, ובכח תפילתם היו משנים את הגזירה, אבל בגלל שלא ידעו על הגזירה לא התפללו, ונמצא שענוותנותו של רבי זכריה היא זאת שגרמה לחורבן הבית.

זו היתה המחלוקת בין אלישע ליהורם המלך, האם ניתן לשנות את גזירתו יתברך, גם לאחר שנגזרה הגזירה.

ויש לתת רמז לכך בשמותיהם, שכן "יהורם" אותיות יהו – רם, היינו שהקב"ה הוא רם ונישא רחוק מברואיו, ולכן אחר שנגזרה הגזירה אין באפשרות הברואים לשנותה. לעומת זאת אלישע מלשון "אל יושעי", וההבדל בין לשון ישועה לעזרה, כי עזרה היא קודם בוא הצורה לעומת ישועה שהיא אחר שבאה הצרה, שגם אז על ידי תפילה ניתן לשנות את הגזירה.

והנה יש להביא אסמכתא לדברינו כי יהורם שלא האמין בכוחה של תפילה חשוב כעבוד עבודה זרה, מדברי הגאון רבי משה פיינשטיין זצוק"ל בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ב סימן כ"ה) בענין חיוב גוי בתפילה לה' אחר שהביא את שיטות האחרונים בזה כתב: אבל נראה לענ"ד דהוא רק לבקש חיוב להתפלל אף כשאין לו צורך מיוחד לבקש איהו דבר, אבל לשמטפל רק כשיש לו צורך כגון שיש לו חולה או שאין לו פרנסה הוא כחיוב ממש, ולא קשה ממה שלא החשיב זה למצוה מיוחדת בחיובי בני נח, משום דזהו עיקר האמונה בהש"ת שרק הוא הנותן פרנסה והרופא חולים וכשאין בוטח על הש"ת ואינו מתפלל אליו הרי הוא כאינו מאמין בו ומאמין בדברים אחרים, והרי גם הגוי מחוייב להאמין בהש"ת, וא"כ בהכרח שמחוייב להאמין בהש"ת וגם שנתן התורה וממילא הרי רק ממנו צריך לבקש פרנסה ורפואה וכל דבר. עכ"ל.

ומבואר כי מי שאינו מתפלל אל הקב"ה בעת צרה, דבר זה גובל בכפירה ח"ו.

מעתה נבוא ונקשר את תחילת הפרק לסופו, תחילת הפרק מדבר על נפילת הברזל של הגרון למים, ויש לפרש כי הברזל רומז לעם ישראל כמש"כ בספר דגל מחנה אפרים (פרשת עקב) כי ברז"ל הוא ראשי תיבות שמוותיהן של ארבע נשותיו של יעקב אבינו: בלהה רחל זלפה לאה. ונפילת הברזל למים מרמז על נפילתם של ישראל.

והנה, בספר למכסה עתיק לגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א הביא מפירוש מתנות כהונה למדרש (בר"ר פ"א כ"א אות ה') שכתב בשם ספר אות אמת, שהתלמיד של אלישע אשר הפיל את הברזל למים, היה יונה הנביא. וכתב המתנ"כ, שלא מצא הדבר מפורש בשום מדרש. ובפירוש הרד"ל לפרקי דר"א (פ"א אות ה') כתב, "ובא לו בזה רמז ליונה, שיפול למים ויחזור ויעלה מהמים". עכ"ל.

והנה מצינו אצל יונה בן אמיתי שהוא כנגד משיח בן יוסף, כפי שמוצא בתנא דבי אליהו (רבה פ"ח הובא בתוספות בב"מ קיד. ד"ה מהו בשם תשובת גאון): פעם אחת היו רבותינו ושאר חכמים יושבין בבית המדרש והיו חולקים זה עם זה ואמרו מהיכן אליהו בא? זה אומר מזרעה של רחל, וזה אומר מזרעה של לאה, עד שהן חולקין זה עם זה באתי אליהן ועמדתי לפניהן ואמרתי להן: רבותי אין אני בא אלא מזרעה של רחל. ואמרו לי, תן סימן לדבריך! אמרתי להן: ולא כתיב ביוחסין של שבט בנימין (דברי הימים א' ח' ל"ז) "ויערשיה ואליה זכרי בני ירוחם". ואמרו לי: ולא כהן אתה? ולא כן אמרת לאשה האלמנה "אך עשׂי לי משם עוגה קטנה בראשונה והוצאת לי ולבןך תעשי באחרונה" (מלכים א' י"ז, י"ח)? אמרתי להן: **אותו תינוק בן יוסף היה ורמז רמזתי לעולם שאני יורד תחלה לבבל ואח"כ יבא בן דוד.**

וכתב בשער הגלגולים (הקדמה ל"ב) שבשעה שהחיה אליהו את יונה נתן בו ניצוץ יוסף, וזהו סוד כוונת הזוה"ק "יונה מחיליה דאליהו קא אתי, ודא איהו בן אמיתי כמה דאת אמר ודבר ה' בפיך אמת".

וזה סוד המאמר הנ"ל בתנא דבי אליהו כי להיותו מטיפת יוסף לכן יהיה משיח בן יוסף.

וכתב בשם הרמ"ז שזה מה שאמר יעקב (ויחי מ"ט, י') "עד כי יבא שילה" זה משה, חושבנא דשילה כחושבנא דמשה, שהוא משיח בן דוד. "יבא" ראשי תיבות יונה בן אמיתי, שהוא משיח בן יוסף שלפני בוא משיח בן דוד "יבא" יונה בן אמיתי.

וכתב הרמ"ע מפאנו (מאמר חקור דין ח"ד פט"ז) שלכן חרה לו ליונה שלא נתקיימה בימיו הפיכת יונוה, כי להיותו משיח בן יוסף היה חושש להם ממלחמת גוג ומגוג.

וכך כתב האלשיך הקדוש בפירושו לשיר השירים (פרק ב' פסוק י"ב): ובהו יובן אצלי מאמר רבותינו ז"ל (פרקי דרבי אליעזר פרק י'), שאמר יונה ללוינתו, אני עתיד לחלקך לצדיקים לעתיד לבא, שהנה ראוי לדעת, למה זה יתחלק על ידו מעל ידי זולתו, שיאמר על זה אשר נדרתי אשלמה (יונה ב', י')? אך הוא, כי יונה הוא הנער שהחיה אליהו (פרקי דרבי אליעזר פרק ג'), והוא משיח בן אפרים, וכבר נראה בארץ, וכו'. עכ"ל.

וכתב בספר רגל ישרה (מערכת ע ד"ה עורב) בשם ספר קרניים ופירוש דן ידן: עורב הוא קליפת יש"ו הנוצרי אשר מרומז ויונה בן אמיתי מבטלו. והוא משיח בן יוסף.

והנה נפילת הברזל למים מסמלת על נפילתם של ישראל, ואף נגזרה הגזירה, ונעשה זה על ידי יונה בן אמיתי שהוא כנגד משיח בן יוסף.

ומובא משיח בן יוסף בגמרא בסוכה דף נ"ב ובמהרש"א שם, שמשיח בן יוסף ילחם נגד בית עשו ויחסל אותם, אך מרוב הגויים שיבואו להילחם ימות.

וכתב החת"ס טעם למיתת משיח בן יוסף, יען שנחלקה מלכות דוד ומלך ירבעם שהיה מבני יוסף, ע"כ יעמוד מלך מיוסף וילחם מלחמות ה', ולבסוף ייהרג במלחמה ויקבל דוד מלכות שלימה, והריגתו היא לכפר על חלוקת מלכות בית דוד. עיי"ש.

ומאיך מצינו בדברי האר"י הקדוש כפי שמביא רבינו יוסף חיים זי"ע בספרו עוד יוסף חי (פרשת בשלח סעיף י"א): כתב מהרח"ו ז"ל בשער הכוונות דף ל"ז ע"א באומרו וכסא דוד עבדך מהרה בתוכה תכין, צריך לכוין כונה זו אשר פירשו שמעיה ואבטליון למורי ז"ל יום א' אשר הלכנו לגוש חלב להשתטח על קבריהם ושם אמרו לו הם עצמם שצריך לכוין במילות אלו בשלשה תפלות אשר בכל יום ויום לכוין להתפלל להש"ת על משיח בן יוסף שיחיה ולא ימות ע"י ארמילוס רשיעא כמ"ש רז"ל על פסוק חיים שאל ממך נתת לו וכו'. ונודע מספר הזוהר בר"מ פ' כי תצא דף רע"ו ע"ב דמשה סביל כמה מכתשין בנין דלא יתקטיל משיח בן יוסף וכו' ועליו אנו מתפללין וכסא דוד עבדך מהרה בתוכה תכין וכו' (פירוש למשיח בן יוסף קורין אותו כסא דוד עבדך). עכ"ל.

ולכאורה אם גזירה היא מלפניו כדי לכפר על חלוקת מלכות בית דוד, כיצד ניתן לבטלה?

על כך בא הנביא אלישע בסוף הפרק ומלמדנו כי גם על גזירה שנגזרה למעלה ניתן לבטלה על ידי תפילה.

ולכן רמז זאת בשליחת עץ למים, כי כתב הבן איש חי בספרו מלאך הברית (פרשת אמור), ש"עץ" בגימטריא יוסף עם ארבע האותיות. ובספרו אדרת אליהו (פרשת ויגש) מובא, שהאותיות שבאות אחרי אותיות "יוסף" הן אותיות עץ זך. לרמז על משיח בן יוסף שעתיד להרם קרנם של ישראל ולנצח את כל אויביו, על ידי כוחה של תפילה.

וכך מצינו בספר זכר דוד (מאמר ג' פרק ב' ז'): שמשיח בן יוסף מחולל מפשעינו, כיון שהוא נשמת ירבעם שנהג בעבודה זרה, ולכן גם ייהרג כיון שעבד ע"ז. וי"א שיתגלה ארבע שנים קודם הגאולה ויתקבצו אליו בירושלים גיבורי ישראל, וילך להילחם באדום וישמעאל ויגדש הגויים מירושלים, ואחר ה' שנים ילחם בארמילוס הרשע הנשלח ע"י ס"מ שאורכו י"ב אמה וכן רוחבו ושערו מוזהב, ויהרוג ס"מ את משיח ב"י בשערי ירושלים ותהא נבלתו מושלכת שם ארבעים יום, ורק אח"כ יבואו מלאכים ויקחוהו לאבות הקדושים, ורק אז בחודש ניסן יתגלה משיח ב"ד, וה' ילחם בשבילו בגויים וינקום בהם.

אך הוסיף, ש"מ"כ כפי מעשינו כך תהא הגאולה ואפשר שע"י זכות ותפילת ישראל, יכופר מיתתו ולא ימות.

וכך כתב האור החיים הקדוש בפרשת בלק (כ"ד, י"ז) על הפסוק "דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל": עוד רמז במאמר דרך כוכב מיעקב, על משיח בן דוד הרמוז בכוכב כנזכר, ואומרו וקם שבט מישראל, ירמוז על משיח בן אפרים. והכוונה בזה כי אם ישראל יהיו בגדר שיהיו נקראים יעקב לא יאיר להם אלא משיח בן דוד אבל משיח בן אפרים ימות במלחמה ראשונה, שיהרגנו רומילוס, כאומרם ז"ל, אבל אם ישראל יהיו כולן צדיקים שבשם "ישראל" יתכנו, אז אפילו אותו שבט שהוא משיח הבא מאפרים, וקם פירוש תהיה לו תקומה לפני אויביו, ולא יהרגנו רומילוס.

ותמצא שציוו גדולי ישראל (עץ חיים שער העמידה ד"ה תשכון) לכוון בתפלתנו כשאנו אומרים לישועתך קוינו וגו', לבקש רחמים על משיח בן אפרים שלא יהיה נהרג במלחמה. עכ"ל האור החיים הקדוש.

נמצא כי בפרק זה מלמדנו הנביא את כוחה של תפילה, אשר על ידה ניתן לבטל אף גזירות שנגזרו מפי עליון, כגון מיתתו של משיח בן יוסף.

"קו השיעורים - להתענג בתענוגים"

0772618021

לשמירת שיעורים על פרשת עקב הקש:

1,5,3

יצא דיסק שמע על כל השיעורים שנמסרו במוסיוף במשך שנת תשע"ח.